

Професионалното образование в ролята на праграф 22

Митко Кунчев

И тази година хиляди ученици завършиха средно образование. За съжаление, в България не може да се намери информация за реализацията им. Регионалните управления на образованието /РУО/ и училищата не са задължени с нормативен документ да се интересуват от съдбата на учениците през следващите няколко месеца. От различни източници обаче може да се намери информация за постоянен недостиг на кадри в различни професии. В доклада на Европейската комисия „Мониторинг на образованието и обучението в България за 2019 година“ се казва, че такива проблеми има, например, в областта на машиностроенето, строителството и транспорта. Ако разгледате сайта на Дирекция „Бюро по труда“ /ДБТ/ ще видите, че има доста свободни позиции и по други професии. **Така от една страна в България има стотици професионални училища, в които учат хиляди ученици, а от друга - хроничен недостиг на работници.** В „Стратегия за развитие на професионалното образование и обучение в република България за периода 2015-2020 г.“, приета от МС на 22.10.2014 г., четем: *„Трудностите с намирането на работа и разминаването между придобитата квалификация и възможността за реализация водят до отлив от професионалното образование на немалка част от младите хора“*. Излиза, че се търсят работници по едни професии, а професионалните училища подготвят кадри по други професии. Очевидно има някакъв доста сериозен проблем.

Още един важен факт от цитирания вече доклад на ЕК: средната стойност на процента на заетост на наскоро завършилите професионално образование и обучение /ПОО/ за ЕС е близо 80%. Става ясно, че в страните от ЕС ако 100 ученици завършат професионална гимназия, то 80 от тях започват работа по специалността. С оглед благоприятното икономическо развитие на община Русе е добре да знаем колко е този процент средно за общината и за отделните училища на територията ѝ. Важно е да разберем как те допринасят за преодоляване на недостига от кадри в различни направления.

Опитите ми да намеря някаква информация удариха на камък. Липсата на информация, свързана с образованието в България, е всеобща и това е умишлено бездействие на МОН и структурите му.

Една от причините за трудностите с реализацията на учениците и преодоляването на недостига от кадри **е начинът, по който държавата планира приема на ученици в осми клас.** Ще разгледам пример с една професионална гимназия, но проблемите са едни и същи с почти всички други. Спирам се на Професионална гимназия по облекло „Недка Иван Лазарова“ /ПГО/, защото е едно от най-добрите професионални училища в Русе – модерно оборудвано и с квалифициран персонал.

С оглед изготвянето на план-приема за учебната 2020-2021 г. с писмо рег. № 10-07-13-2049 от 23.12.2019 г. директорът на ДБТ в Русе уведомява началника на РУО – Русе, че се търсят: „шивач, гладач, крояч, работник плетачна машина и др.“. От друга страна, в писмо до министъра, изх. №76 от 07.01.2020 г., Българската асоциация за текстил, облекло и кожи /БАТОК/ заявява, че има нужда в ПГО „Недка Иван Лазарова“ да бъдат обучени ученици по следните специалности: „Моден дизайн“, „Конструиране, моделиране и технология на облекло от текстил“ и „Компютърно проектиране и десениране на тъкани площни изделия“. Както се вижда от писмото на ДБТ, нито един работник от тези специалности не се търси в Русе.

Колко предприятия в Русе произвеждат тъкани площни изделия и търсят специалисти по компютърно десениране?

В резултат на тези две писма, началникът на РУО – Русе със заповед РД – 08 – 151 / 28.04.2020 г. утвърждава държавен план-прием в ПГО по специалностите: „Моден дизайн“, „Конструирание, моделиране и технология на облекло от текстил“, „Компютърно проектиране и десениране на тъкани площни изделия“ и „Организация и технология на фризьорските услуги“.

Какво ще стане с учениците, когато завършат? Как ще се реализират? Отговор на тези въпроси намираме в същото писмо на БАТОК. В него се подчертава, че 70% от възпитаниците на ПГО продължават образованието си във ВУЗ. Не е ясно колко от останалите 30 % започват работа по специалността, която са завършили и никой не се интересува. Няма институция в България, която да проявява интерес към този въпрос. Да си припомним, че средната стойност на процента на заетост на наскоро завършилите ПОО за ЕС е близо 80%. В разгледания пример за ПГО може да се предположи, че започват работа по специалността около 10%. Каква е тогава ползата от събиране на заявки от фирмите и ДБТ и съставянето на план-прием? Очевидно се търсят едни работници, а се подготвят други, които стават студенти. Така следващата година отново ще се търсят „шивач, гладач, крояч, работник плетачна машина“. Кръгът се затваря.

МОН се мъчи да реши проблема като спуска прогнозни целеви стойности. За Русе те са: 60 % от завършилите седми клас трябва да учат в професионални гимназии, а на 40% се разрешава да учат в профилирани гимназии.

Идеята да се реши проблемът с недостиг на кадри, като се принуждават учениците чрез план-приема, да се записват в професионални гимназии е дълбоко погрешна. Със сигурност разработената с размах и ентузиазъм „Стратегия за развитие на професионалното образование и обучение в република България за периода 2015-2020 г.“ ще има съдбата на много други подобни стратегии - няма да даде никакъв резултат. По тази причина не се публикуват периодични отчети, няма информация и проблемите сега са същите, както през 2014 г.

Радостното е, че има нов проект за спасение на професионалното образование – въвеждане на дуално обучение. От сайта на МОН разбираме, че на 03.02.2020 г. бе подписан договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по проект „Подкрепа за дуалната система на обучение“ на обща стойност 24 425 618,58 лева . Продължителността на проекта е 36 месеца, със срок на изпълнение от 03.02.2020 г. и не по-късно от 31.10.2023 г. Целта на проекта е да разшири обхвата на дуалната система на обучение, с оглед повишаване качеството на професионалното образование в България и засилване на връзката му с нуждите на пазара на труда. Работодателите могат да спят спокойно. След три години няма да има проблеми с намирането на квалифицирани работници. Моето мнение е, че **след като бъдат изхарчени, усвоени, присвоени и т.н. посочените милиони, нищо няма да се промени.** Причината е, че нито училищата изгарят от желание за дуално обучение, нито работодателите искат да участват в него.

Всъщност решаването на проблема може да започне с:

- Премахване на централизираният държавен план-прием и развитието на образованието се възложи изцяло на местното самоуправление.
- Бизнесът да участва не само с писане на заявки, а в целия процес – от заявяването до утвърждаването, подготовката и реализацията на учениците.
- Училищните колективи и ръководства да имат задължението да осигуряват качествено образование и работата им да се оценява на базата на реализацията на учениците във фирмите, заявили необходимост от работници.

- Ежегодно да се събира и публикува подробна информация за реализацията на учениците – колко от тях започват работа по специалността.

Аз вярвам в качествата на учителите. Ако те бъдат поставени в условия на истинска автономия и свободна конкуренция, ще дадат най-доброто от себе си и ще осигурят прекрасно образование на учениците си.

Аз вярвам в способностите на директорите. Ако те свободно си поставят общи цели с бизнеса и се борят за тяхното постигане, вместо постоянно да изпълняват нечии заповеди, инструкции и указания, те ще преобразят образованието.

Професионалното образование е доста скъпо, за да си позволяваме да не се интересуваме от реализацията на учениците. Стандартът за годишна издръжка на един ученик в професионална гимназия достига 2 856 лв., докато същият стандарт за ученик в езикова или природоматематическа гимназия е 1 869 лв. За подкрепа на професионалните гимназии е разработен проект за 24 425 618,58 лева, а за профилираните – 0 лева. Най-талантливите ученици разбират, че държавата за едни е майка, а за други – мащеха и се отправят към Терминал 2. Държавата влага огромен ресурс в средното образование и следва да очаква адекватна реализация на завършилите ученици.

4 август 2020